

Der Zollner-Hof, Hauptstraße 152.

Beobachtungen an den konstruktiven Einzelheiten und zur Baugeschichte

A Zollner-ház, Fő utca 152.

A részletfelépítéssel és építéstörténettel kapcsolatos megfigyelések

Die Hofanlagen von Fertőrákos stehen entlang einer langen, etwa in Nordsüdrichtung verlaufenden Straße fast ausschließlich in Ostwestrichtung, mit dem Giebel zur Straße. Die bäuerlichen Anwesen sind alle erdgeschossig und besitzen mittelsteile Satteldächer. Der ehem. Zollner-Hof steht etwa 100 m nördlich der Pfarrkirche an der Ostseite des Straßenangers. Das Mauerwerk dieses Bauernhauses besteht, erkennbar hinter abgefallenen Putzlagen an der Südseite, überwiegend aus Quadermauerwerk; vereinzelt kamen auch Bruchsteine zur Anwendung. Die Steine sind hier etwa 5 – 10 cm hoch und bis zu 40 cm lang, gesetzt in einem weichen, sehr sandigen und sandfarbigen Mörtel. Das Steinmaterial ist unterschiedlich, ein weicher Sandstein sowie Muschelkalk kamen zur Anwendung. Die Quader der Nordseite sind zum Teil bis zu 25 cm hoch und bis zu 50 cm lang. Diese Quader wurden, das ist an vielen Stellen der Hofanlage zu sehen, mit einer breiten Fläche grob zugearbeitet, was auf eine gewollte Verputzung der Häuser nach der Erbauung schließen läßt. Die Traufe der Nordseite besteht aus zwei je etwa 6 – 7 cm auskragenden Ziegelschichten, die Südseite besitzt eine verputzte Kehle, die Ziegel wurden für diese Kehle zurechtgeschlagen. Unterschiedliche Traufen wurden öfter festgestellt.

Man betritt eine Hofanlage von der Straße her durch eine meist zweiflügelige Toranlage zwischen Mauerpfeilern, die Wohn- und Wirtschaftsräume werden von Süden her erschlossen.

Der Putz der Südseite am Zollner-Hof läuft hinter den Torpfeilern durch; demnach wurden diese Pfeiler später angebaut. Dort sind auch noch die ältesten Putzschichten zu erkennen. Der Außenputz ist 1 – 2 cm dick, sehr sandig und besitzt viele kleine Kiesel (2 – 5 mm) als Zuschlagstoffe. Auf dem Putz sind zahlreiche Anstriche (weiß, hellgrau, hellblau usw.) zu sehen. Größere ornamentale oder figürliche Bemalungen konnten nicht festgestellt werden.

Der Grundriß des Zollner-Hofes ist einfach und bescheiden. Hinter dem Straßengiebel liegt eine Stube, die die gesamte Hausbreite einnimmt. Diese Stube wird von einem kleinen Fletz erschlossen, der von Süden in das Haus führt (Abb. 36). Hinter dem Fletz (nördlich) liegt heute eine kleine Küche. Das Mauerwerk der Fletztzwand zeigt jedoch Spuren einer früheren Rauchhaube, was auf eine ehem. Küche hinweist, die zugleich als Fletz diente (in Bayern „Ern“ genannt).

Die Stube am Straßengiebel besitzt eine heute hellgrau lackierte Bretterdecke mit einem quer laufenden (nord-südgerichteten) Unterzug (Abb. 35). Über diesem Unterzug, der an der Mitte der Westseite (zur Straße hin) die eingeschnitzte Datierung 1729 und an der Unterseite eine ebenfalls eingeschnitz-

Fertőrákos falusi portái megközelítőleg észak-déli tengelyű, hosszú utca mentén sorakoznak, merőlegesen az utcavonalra, szinte kivétel nélkül kelet-nyugati elhelyezéssel, utcára néző oromfallal. A parasztházak egytől-egyig földszintesek, lefedésük közepes hajlású nyeregtetű. Az egykori Zollner-házat a plébániatemplomtól jó száz méter távolságban találjuk, a templomtól északra, az utca keleti oldalán. A ház déli oldalán a vakolat nagy felületen lehullott; itt jól látszik, hogy a falakat nagyobbrészt faragott kövekből rakták, nem egy helyen azonban terméskövet is alkalmaztak. A kövek magassága nagyjából 5 és 10 centiméter között mozog, hosszúságuk helyenként eléri a 40 centimétert is. A falak kötőanyaga nagy homoktartalmú, homokszínű habarcs. A kövek anyaga igen változatos: a falazatban a puha homokhő és a kagylós mészkő egyformán megtalálható. Az északi oldalon a szabályos kötömbök nagyobb része megközelítőleg 25 centiméter magas, hosszúságuk eléri az 50 centimétert is. A parasztház nem egy pontján jól látható, hogy a kváderköveket széles felületükön durván összedolgozták; ebből arra következtethetünk, hogy a házak falfelületeit eredetileg is vakolni akarták. Az északi oldalon az ereszpárkányt két, egymáshoz képest 6-7 centimétert előrelépő téglasorból alakították ki, a déli oldalon a téglasorokat a félköríves párkány kialakítása céljából megfaragták. Az ereszpárkányok formája az épület egyes szakaszain kisebb-nagyobb eltéréseket mutat. Az utcáról az udvarba legtöbbször falazott pillérek között fedett bejárat vezet, kétszárnyú kapuval. A lakó- és gazdasági helységek déli irányból, az udvaron keresztül közelíthetők meg.

A Zollner-ház déli oldalán a kapupillérek mögött átfut a vakolat, ami azt bizonyítja, hogy a kapupilléreket később építeték az épülethez. A kapupillér és az épület oldalfala közötti részen a legkorábbi vakolatrétegek is fellelhetők. A homlokzatvakolat 1-2 centiméter vastag, nagy homoktartalmú és adalékanyaga nagy részben apró kavicsot is tartalmaz (2-5 milliméter szemnagyságú adalék). A vakolaton számtalan festékréteg (fehér, világosszürke, világoskék, stb.) fedezhető fel. Nagyobb felületű, ornamentális vagy figurális falfestést sehol nem tudunk feltárni.

A Zollner-ház alaprajzi elrendezése egyszerű és praktikus. Az utcára néző oromfal mögött egyetlen nagy szoba helyezkedik el. E helységbe kis belépőn keresztül juthatunk be, déli irányból. A közlekedőtér mögött ma kis konyha található. A belépő keleti falazatában azonban egy régebbi, nagy, íves nyílás nyomai fedezhetők fel, ami arra utal, hogy egykor a konyhán keresztül lehetett a házat megközelíteni.

Az utcai szoba mennyezete világosszürkére lakkozott deszka, észak-déli irányú, keresztbe futó mestergerendával. A mestergerenda nyugati, utca felé néző oldalának középtáján 1729-es évszám található; alsó felületére rozettát véstek. A mestergerendára szabályos keresztmetszetű, szerény méretű fiókerendák

Abb. 26. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, südliche Hofansicht nach Osten.

26. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, az udvar déli látképe kelet felé tekintve.

Abb. 29. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, rückwärtige (nördliche) Hofansicht nach Osten, Giebelwände mit getrepptem Ziegelortgang.

29. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, a hátsó (északi) udvar képe kelet felé tekintve, oromfal lépcsőzetes oromszegélyezéssel.

Abb. 30. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, südliche Hofansicht nach Westen, zweite Wohneinheit und östlich anschließender Stallteil.

30. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, az udvar déli látképe nyugat felé tekintve, a második lakóegység és a keleten hozzá kapcsolódó istálló rész.

Abb. 27. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, Südansicht des vorderen Wohnbereichs (Zeichnung Maria Nyék helyi, 1990; Originalmaßstab 1 : 25; verkleinert ca. 1 : 100).

27. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, az első lakrész nézete (Nyék helyi Mária rajza, 1990; eredeti lépték M=1:25, megközelítőleg M=1:100 léptékre kicsinyítve).

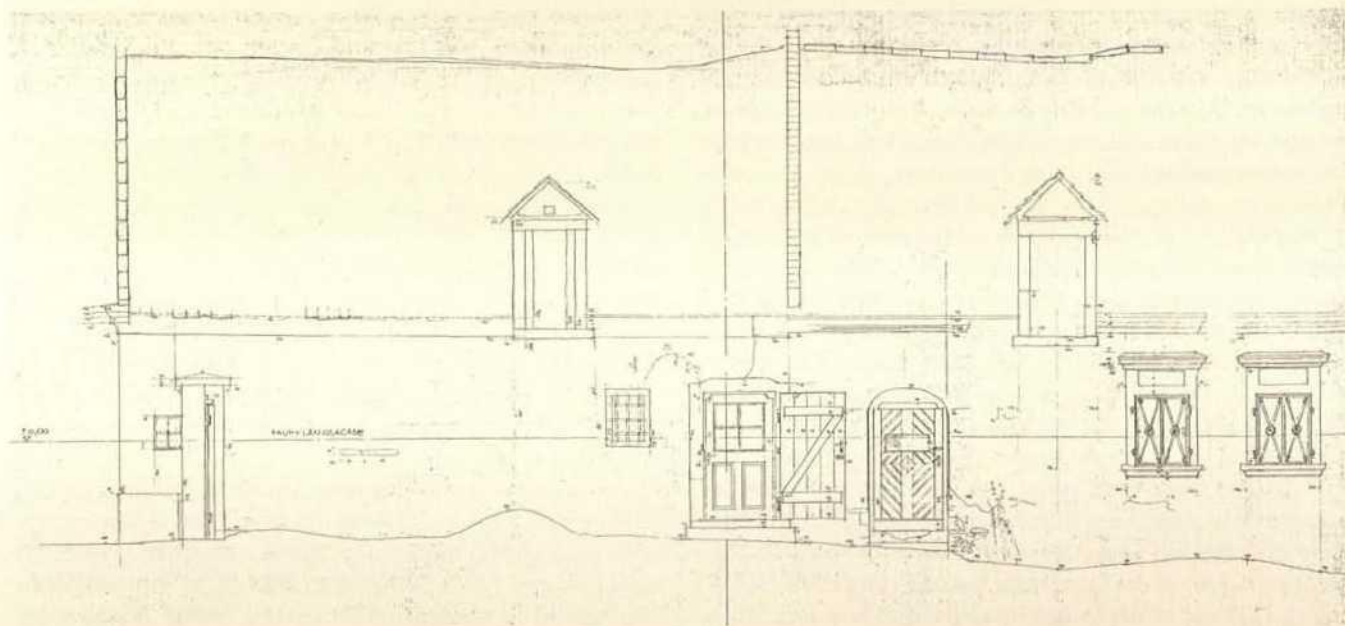
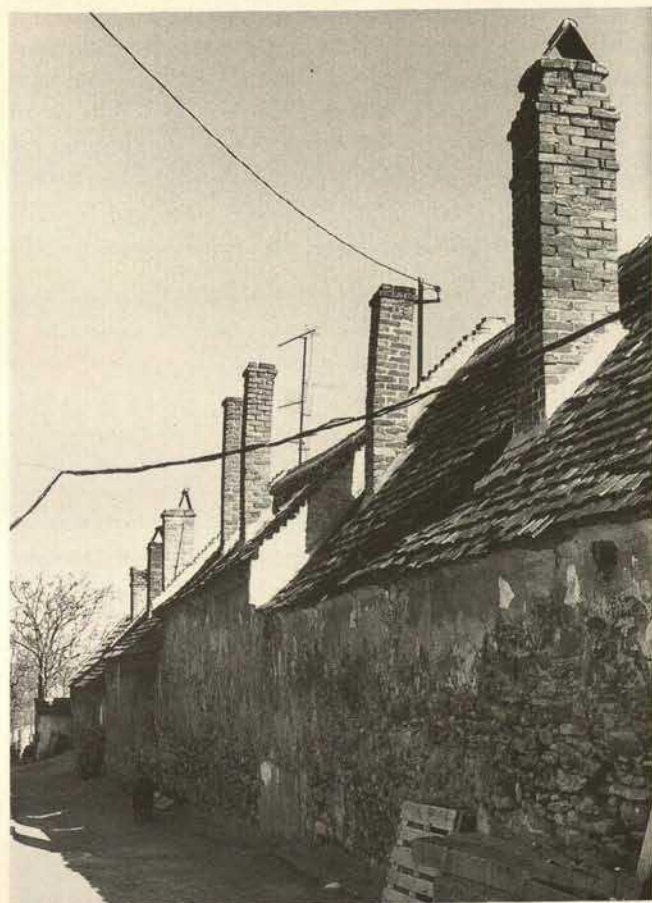

Abb. 28. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, Giebelfassade mit nachträglich aufgeputzter Gliederung.

28. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, oromfalas homlokzat utólag felhordott osztással.

te Zirkelschlagrosette besitzt (Abb. 37), liegen rechtwinklig kleinere, gefaste Balken, die die eigentliche Bretterdecke tragen. In anderen Häusern ist diese Stubendecke zumeist ohne Farbfassung (holzfarben).

Östlich des Fletzes und der Küche liegen wohl ehem. Schlafräume, diese waren zum Zeitpunkt der Untersuchung noch verschlossen. Nach dem Wohnteil folgt ein tieferliegender Raum mit einer großen, 1872 datierten Weinpresse. Von diesem Raum wurde vom Verfasser ein Querschnitt nach Osten gezeichnet (vgl. Abb. 41). In der Westwand dieses ehem. Kelterraums führen fünf Stufen aus Blockbalken in einen weiteren, tiefer liegenden Keller. Das Türgewände dieses Kellers besteht aus Werkstein und besitzt einen eingearbeiteten Türfalz; der horizontale Sturz ist ein Monolith. Über dem Sturz ist das Gewände segmentbogig mit Sandsteinquadern gewölbt. Der Keller besitzt eine nordsüdgerichtete Tonnenwölbung; der sehr sandige, abblätternde Putz zeigt dahinter Sandsteinquader, Höhe ca. 10–13 cm, Länge bis ca. 40 cm.

In der Kellerrückwand befindet sich eine rechteckige (Licht-) Nische (b/h/t 46/57/28 cm). Über dieser Nische ist eine heute vermauerte Schütte (Fenster, mit steiler, schräger Sohlbank zum Ein'schütten' von Feldprodukten etc.) zu sehen. Interessant ist, daß sich eine gleiche Schütte auch in der Nordwand befindet. Demnach konnte man den Keller auch vom nördlich gelegenen Nachbarhof aus bedienen.

Weiter nach Osten folgt nun ein ehem. Stall, erkennbar an einer Bodenrinne und (betonierten) Tränkebecken. Die Hofanlage weist nach diesem Raum einen kleinen Mauerrücksprung (ca. 50 cm) nach Norden auf. Es folgt ein weiterer ehem. Stall. Die Ziegelwölbung besteht aus zwei sog. böhmischen Kappen mit einem Mittelgurt in Nordsüdrichtung. Die aus Quadern gemauerten Wände sind verputzt. Die Eingangstüre ist eine einfache Blockzarge mit Falz, die Zargen besitzen zum Teil Waldkanten. Die Vierfeldereingangstüre mit sog. Bockshornbeschlagen, die in Bayern größtenteils dem späten 18./frühen 19. Jahrhundert angehören, ist hier sicher zweitverwendet. Der Raum am Ostende der Gebäudegruppe läßt an den Wänden Ansätze einer (inzwischen verschwundenen) böhmischen Kappenwölbung erkennen. Die Südecke der Ostaußenwand ist aus großen Sandsteinquadern gemauert, die die Schlagspuren einer breiten Fläche aufweisen. An das Ostende der Gebäude ist heute ein kleiner Schuppen mit einem Pultdach angefügt. Erwähnenswerte Details gibt es hier nicht.

Es folgt, weiter nach Osten, ein etwa 10 m langer freier Hofraum, der im Norden und Süden nur von den jeweiligen Nachbarmauern begrenzt wird. Die östliche Begrenzung dieses Hof(Wirtschafts-)raums wird vom Westgiebel eines größeren Stadels gebildet (Abb. 43). Vor der Nordwestecke dieses Stadels liegt in einem kleinen Vorbau eine steile, einläufig nach Osten fallende Treppe, die in einen großen, tonnengewölbten Keller (ostwestgerichtet) führt. Die Wölbungsansätze sind aus Sandsteinquadern gesetzt, die Wölbung selbst, mit je zwei Stichkappen, zeigt Ziegelmauerwerk mit einem Format von 5,5–6/14/28 cm. Die Kellerwände bestehen, wie auch die nördliche Hofraumwand, aus Sandsteinquadern, Höhe ca. 20–40 cm, Länge bis 55 cm, mit dünneren Ausgleichsschichten.

Der Keller besitzt an der Nord- und Südseite je zwei Schütten, d. h. auch dieser Keller konnte vom nördlich gelegenen Nach-

fekszenek fel, melyek a deszkamennyezet terheit közvetítik a mestergerendára. A 19. századból származó házak mennyezetét általában már nem színezték: a belső terekben így a fa eredeti színe érvényesült. A konyha belépőjétől délre hálószobák helyezkednek el, ezeket azonban a felméréskor zárva találtuk. A lakrészt egy nagyobb mélységű helyiség követi, melyben hatalmas méretű, 1872-es évszámmal jelölt szőlőprés találtunk. A préházat e tanulmány szerzője gondosan felmérte és megrajzolta a tér keleti metszetét (41 kép.). Az egykori préházból, nyugati irányban falnyíláson keresztül egy másik pincébe jutunk, mely mélyebben fekszik; a szintkülönbséget öt tömlépcsővel hidalták át. A mélyebb pince falait terméskövből rakták és a falban ajtó elhelyezésére szolgáló kávat alakítottak ki. A nyílás egyenes záródású, homokkő elemekből boltozott, szegmens áthidalással. A pincét észak-déli irányban dongával fedték, a levelesen leváló, nagy homoktartalmú vakolat alatt faragott kőtömböket találtunk, a köelemek magassága 10 és 13 centiméter között változik, hosszuk nagyjából 40 centiméter. A pince hátfalában 46 centiméter széles, 57 centiméter magas és 28 centiméter mély, közel négyzet alakú fülke látható. A fülke fallal elzárt csúzdát rejt. A nyílás mellvédjét meredek, ferde felülettel alakították ki, ez a mezőn begyűjtött termények kényelmes lelapátolásában segített. A csúzda elhelyezése bizonyítja, hogy a pincét a szomszédos, északra fekvő porta udvarából is fel lehetett tölteni. Kelet irányban továbbhaladva istálló következik, melynek eredeti rendeltetését a padlólefolyó és a betonozott itatóvályú első pillanatban elárulja. A helyiség hátsó szakaszán a külső falazat észak irányban megközelítőleg 50 centimétert visszalép. Ezután egy második istálló következik, melynek téglaboltozatát észak-déli irányú, széles heveder osztja két csehsüveggel fedett mezőre. A falakat tömb formában megfaragott, szabályos kövekből rakták majd vakolták. A bejáratú ajtók keretét faragott kőtömbökből összerakott káva képezi, a tokkeret nagyjából peremes kialakítású. A négyosztású ajtólapok kecskeszarv alakú vasalatukkal az épület kormeghatározása szempontjából különösen fontosak. Hasonló kialakítású ajtókkal a 18. század legvégén és a 19. század elején épült bajorországi lakóházakon gyakran találkozhatunk. Az épületegyüttes keleti végében, az utolsó helyiség falán levésett boltozatmaradvánnyal találkozunk; a falcsomk egyértelműen bizonyítja, hogy korábban ezt a teret is csehsüveg boltozat fedte. A ház keleti, határoló falának déli sarkában nagyméretű, szabályos homokkő tömböket fedeztünk fel, felületük nagyobb részén faragás nyomaival. A ház legvégéhez a legutóbbi időben félnyeregretetős kis fészert eszkábáltak- itt említésre méltó szerkezeti megoldással nem találkozunk.

Kelet felé tovább haladva ezután megközelítőleg tíz méter hosszú szabad térség következik, melyet északról és délről csupán a szomszéd épületek csupasz falai határolnak. A gazdasági udvar keleti végét egy nagyobb pajtaépület nyugati oromfala határolja. A pajta északnyugati szegletéhez kis előépítmény símul, melyből meredek lépcső indul a hatalmas méretű, kelet-nyugati hossz tengelyű, dongákkal fedett pincébe. A boltvállakat szabályos, faragott homokkő elemekből rakták össze. Maga a dongaboltozat téglából készült, hasonló szerkezetű a két fiókdonga is. A téglák magassága 5,5 és 6 centiméter között mozog, hosszúságuk 28, szélességük 14 centiméter. A pince falainak anyaga -hasonlóan a gazdasági udvart északról határoló fal szerkezetéhez- homokkő; a kövek magassága 20 és 40 centiméter között mozog, hosszúságuk 55 centiméter; ahol a falazat szabályossága megkívánta, alacsony kiegyenlítő sorokat

Abb. 31. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, Fenster der Westfassade mit eisernen Klappläden.

31. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, ablak a nyugati homlokzaton kihajtható vastáblákkal.

Abb. 33. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, Fenster der südlichen Hofseite mit aufgeputzter Fensterumrahmung und eisernen Klappläden. ▷

33. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, ablak az udvar déli oldalán, díszes, vakolt ablakkeretézéssel, kihajtható vas ablaktáblákkal.

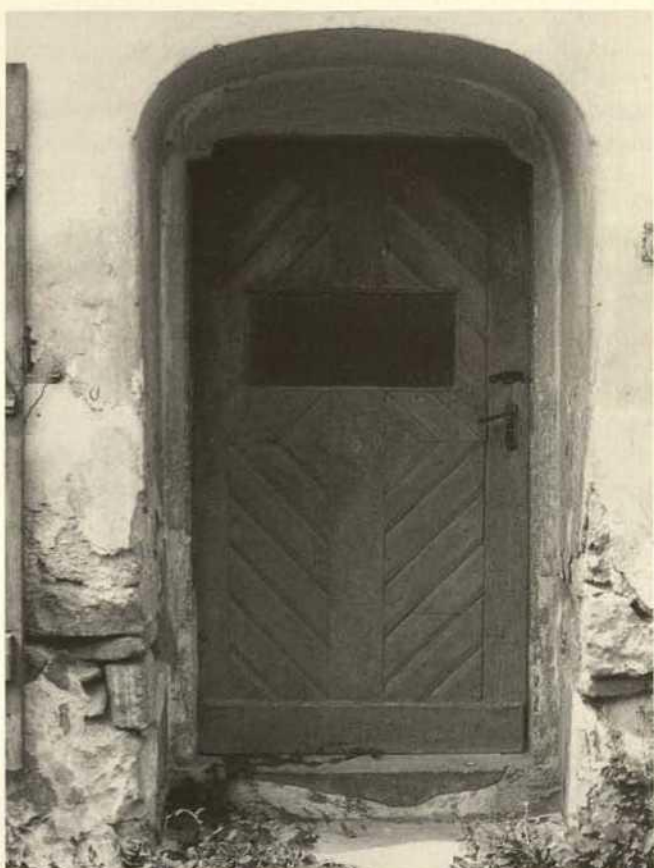
Abb. 32. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, Haustür der ersten Wohneinheit, steineres Türgewände, Rahmentüre mit gestemten Füllungen.

32. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, az első lakrész kőkeretes bejárati ajtaja, keretes ajtó vésett betétekkel.

Abb. 34. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, Haustür der zweiten Wohneinheit mit korbboogenförmiger Laibung um das hinter dem Mauerwerk versetzte steinerne Türgewände, aufgedoppeltes Türblatt (Fenster nachträglich eingeschnitten).

34. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, a második lakrész kosárvíves záródású bejárati ajtaja, a falazat mögé elhelyezett kőkerettel (az ajtólapot utólag megkettőzték és ablakot vágtak bele).

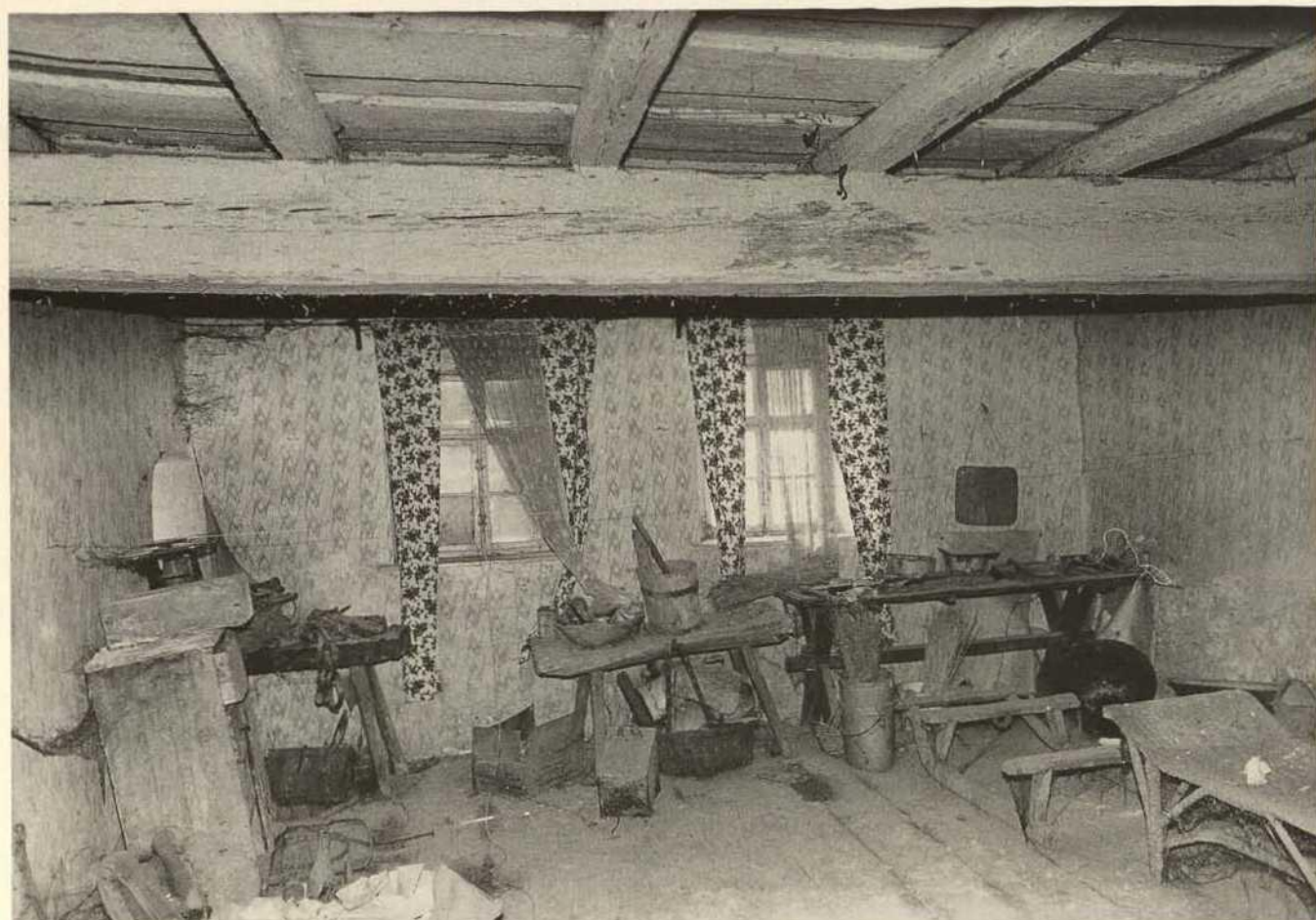

Abb. 35. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, Stube (nach Westen), gekalkte, mit ockerfarbenem Walzmuster verzierte Wände, Decke mit überlukkter Bretterschalung auf gefasten Balken.

35. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház, nyugati lakószoba, meszelt fal okkerszínű hengerezett mintával díszítve, födém élszedett gerendákkal alátámasztott, illesztett deszkaborítás.

barhof aus bedient werden. In der Mitte der östlichen Kellerstirnwand sitzt eine größere Türöffnung mit einem segmentbogigen Sturz. Die Türleibung ist, wie die übrigen Kellerwände, verputzt. Die Türöffnung führt nach Osten hin direkt in den gewachsenen, anstehenden Boden, der hier aus einem Kies-Sandgemisch (Segmentgestein) besteht. Nach Aussagen von Einheimischen soll dies zur „Belüftung“ des Kellers dienen.

Zwei zweiflügelige Brettertore führen jeweils vom West- bzw. Ostgiebel in den Stadel, der aus dem gleichen Mauerwerk wie der Keller errichtet ist. Die Werksteine der Südtraufe sind etwa 25 cm hoch und 45 cm tief und bilden eine einfache Kehle.

Die Flügel sind als Drehzapfentore ausgebildet. An der Innenseite eines Diagonalholzes des westlichen Tores erlauben die eingeschnitzten Initialen KJM mit der Jahreszahl 1892 eine exaktere Datierung des Gebäudes. Die oberen Drehzapfen stecken in einem Dachbalken, über dem das eigentliche Dachwerk des Stadels errichtet ist.

Die folgenden Dachbalken stimmen mit den Sparrenachsen nicht überein, was man jedoch nicht unbedingt auf unterschiedliche Bauzeiten von Wänden und Dach zurückführen muß. Diese Datierung paßt gut zu dem bereits relativ modernen Ziegel-

illesszettek a falazatba. A pince északi és déli oldalán egy-egy bedobónyíflást alakítottak ki, ami azt bizonyítja, hogy a háztól északra fekvő, szomszéd udvarból ezt a pincét is fel lehetett tölteni terményekkel. A keleti pincefal középtáján nagyobb, szegmens záródású nyílás található, ennek bétletét – hasonlóan a többi pincefalhoz, ugyancsak vakolták. A nyílás kelet felé néz, külső oldalán közvetlenül a föld talajjal érintkezik, mely itt kavics és homok keverékéből áll. Az őslakók szerint ezt a nyílást a pince szellőztetése céljából alakították ki.

A pajtákba kétszárnyú deszkaajtón lehet bejutni, ezeket a nyugati és keleti oromfalon alakították ki; a határoló falak anyaga azonos a pincefalakéval. A délre néző ereszpárkány egyszerű, félkörív keresztmetszetű: durván megmunkált kövei hozzávetőleg 25 centiméter magasak és 45 centiméter mélyen nyúlnak a falba. Az ajtószárnyak forgócsapos rendszerűek. A nyugati ajtó egyik keresztlécének belső oldalán bevészt „KJM” iniciálé fedezhető fel, mellette 1892-es évszámmal, amely minden bizonnyal az épület keletkezésének évét jelöli. A felső tengelycsappárt egy-egy tetőgerenda alsó felületébe eresztették be: a pajta tényleges tetőzete azonban efelett került kialakításra. A tetőgerendák tengelykiosztását nem hangolták össze a szelemenek kiosztásával; ebből persze még nem következtethetünk arra, hogy a fal és a tető tartószerkezete esetleg nem egyazon időben épült. Az ajtóba vésett évszám nagyjából megfelel a pinceboltozatba épített téglák korának is, melyek formája viszony-

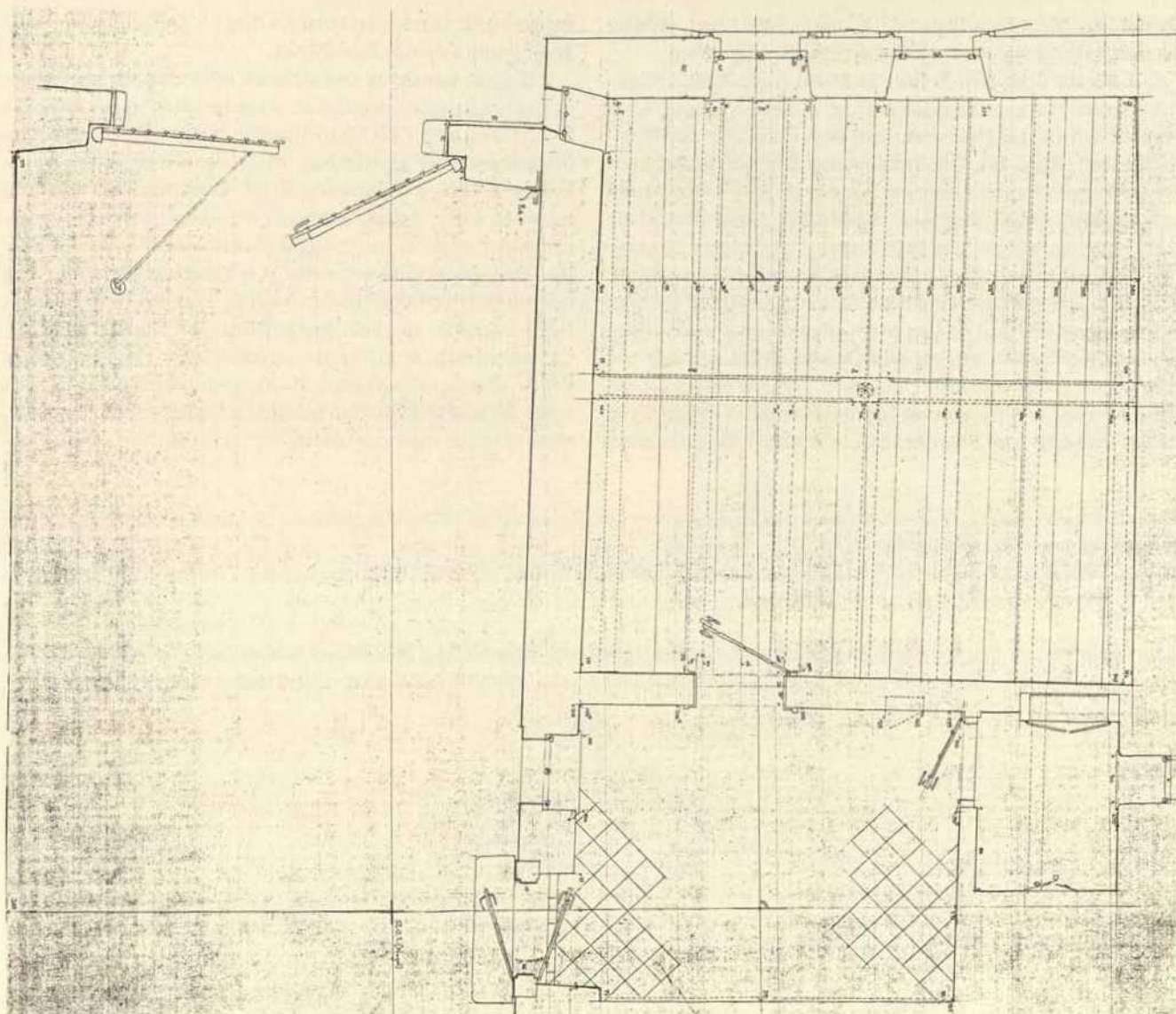

Abb. 36. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, Grundriß der Stube und des Eingangsbereichs (Zeichnung Zsuzsanne Sajti, 1990; Originalmaßstab 1 : 25, verkleinert ca. 1 : 68).

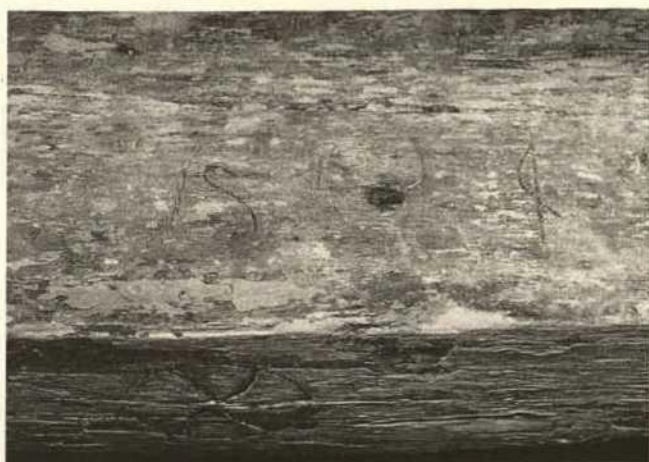
36. kép. Fő utca., „Zollner-ház“, a szoba és a bejárati rész (Sajti Zsuzsanna rajza, 1990: M=1:25 eredeti rajz 1:68 körüli kicsinyítésben).

Abb. 37. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, Stubendecke, Unterzug, Detail mit Zirkelschlagrosette und Datierung „1729“, Reste mehrerer Kalkfassungen.

37. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, szoba mennyezete, mestergerde-nda, részletek körülbelül kirajzolt rozettával és „1729“-es évszámmal, több-
brétegű meszelés nyomaival.

Abb. 38. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, Hauptkeller, hofseitiges Fensterchen.

38. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, fő pince, udvar felé néző kis ablakkal.

format des Kellergewölbes, d. h. nach 1892 sind größere Bautätigkeiten am Zollner-Hof zum Erliegen gekommen.

Die Dächer über dem Zollner-Hof sind weitgehend einheitlich; es sind nur zwei unterschiedliche Typen vorhanden. Charakteristisch ist das Dachwerk über dem Raum mit der Weinpresse (vgl. Abb. 41). Die Traufen sind aus Kalkstein-/Sandsteinbrocken, vereinzelt auch mit Ziegeln etwa 30 – 40 cm hoch aufgemauert, darauf liegt eine Mauerlatte. Diese Mauerlatte trägt eine eigenartige Mischkonstruktion aus einem Sparren- und Kehlbalkendach. Die Sparren sind „verdoppelt“ ausgeführt, d. h. zwei Sparren liegen mit etwa 15 – 20 m Abstand übereinander. Das untere Gespärre weist im oberen Drittel einen angeblatteten Kehlbalken auf, der seitlich etwa 20 cm auskragt und hier jeweils (Nord und Süd) eine Pfette, zumeist ein Rundholz, trägt. Im First sind die unteren Sparren ebenfalls verblattet und bilden dort eine sog. Sparrenschere, die eine Firstpfette trägt.

lag korszerű. Mindez azt tanúsítja, hogy a Zollner házban 1892 körül jelentős építkezések folytak.

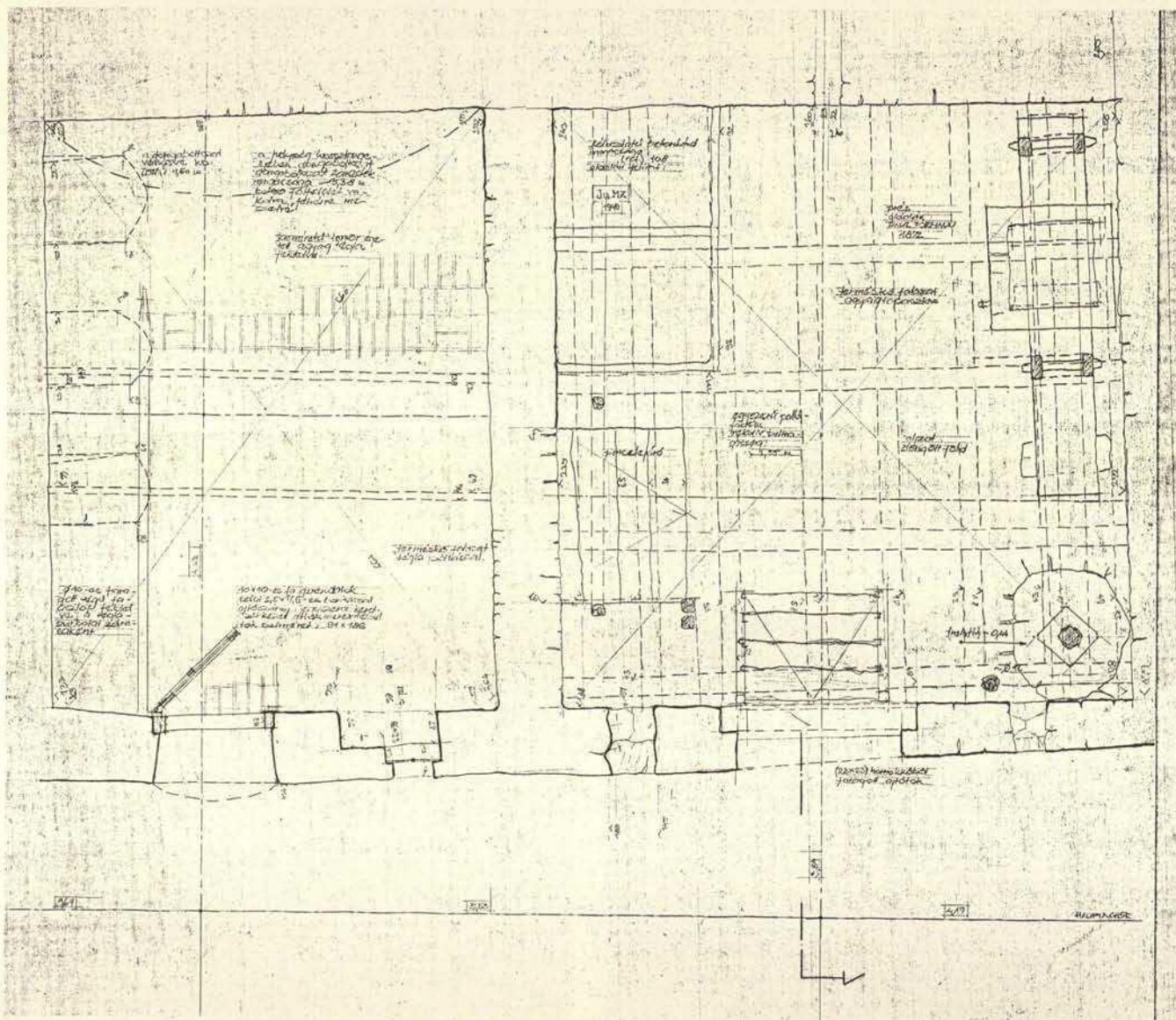
A Zollner-ház egyes szakaszainak tetőszerkezeti nagyjában-egészében hasonló felépítésűek; a kisebb különbségek alapján a fedélszékek mégis két típusváltozatra oszthatók. A présház fedélszerkezetének kialakításán különösen látványosan mutatkoznak a típus jellegzetességei (Izd. keresztmetszet felmérési rajza: 41 kép.). Az ereszpárkányt mészkő és homokkő faragványokból állították össze; egyes szakaszokon 30-40 centiméteres felfalazással találkozhatunk. A felfalazásra fekszenek fel a falgerendák. A falgerendákra sajátos, szarufás-torokgerendás fedélszerkezetet ácsoltak, pontosabban a két alaptípust társították egymással. A szarufákat egymás felett megkettőzték, a kettős szarufapár nagyjából 15-20 centiméterre halad egymás felett. Az alsó szarufa felső harmadára torokgerendát horgoltak, mely oldalirányban megközelítőleg 20 centimétert előáll a sza-

Abb. 40. Hauptstraße 152., „Zollnerhof“, Rückgebäude, Querschnitt mit Darstellung der anliegenden Hofräume (Zeichnung Heinz Strehler, 1990; Originalmaßstab 1 : 25, verkleinert ca. 1 : 93).

40. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, hátsó épület, keresztmetszet a szomszédos udvari helységek ábrázolásával (Strehler, Heinz rajza, 1990; M=1:25 eredeti rajz megközelítően 1:93 kicsinyítése).

Abb. 39. Hauptstraße 152., „Zollnerhof“, Rückgebäude, Grundriß (Zeichnung István Murka, 1990; Originalmaßstab 1 : 25, verkleinert ca. 1 : 60).

39. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, hátsó épület alaprajza (Murka István rajza, 1990; M=1:25, eredeti rajz 1:60 körüli kicsinyítésben).

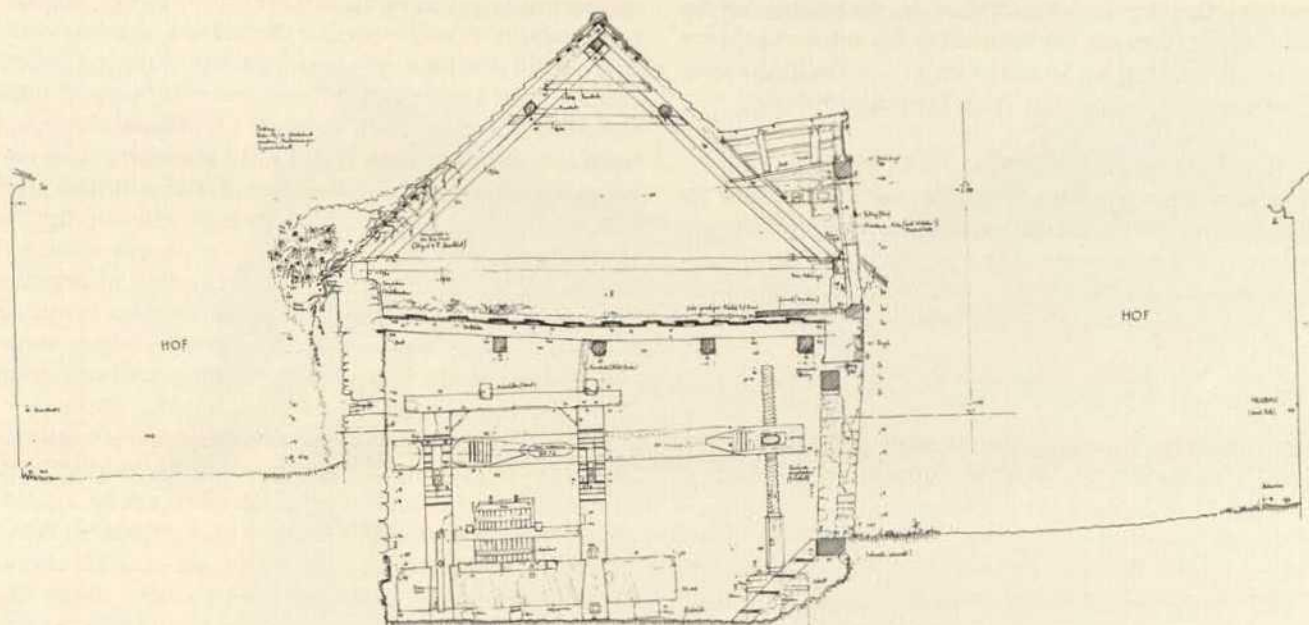
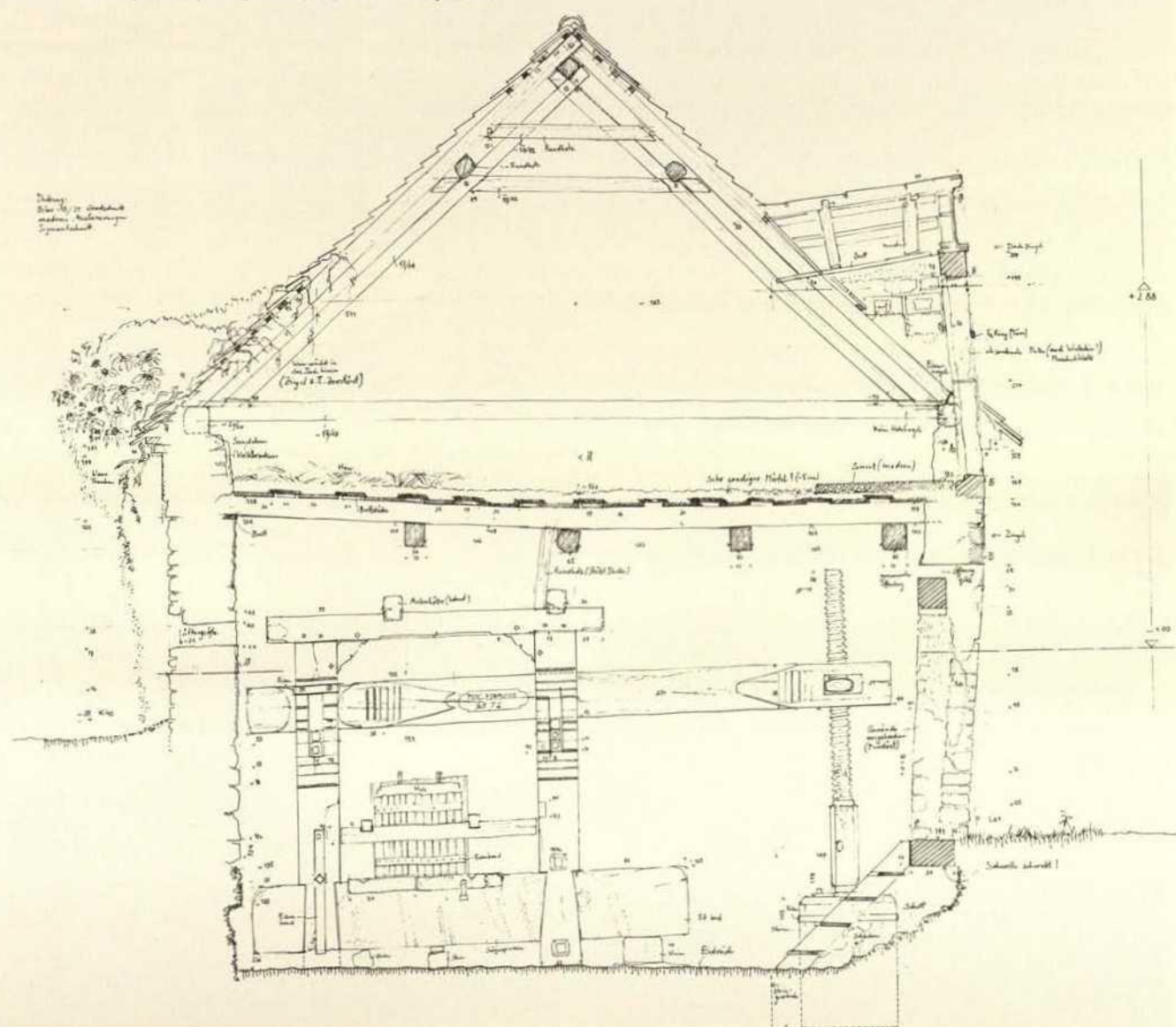

Abb. 41. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, Rückgebäude, Querschnitt mit vergrößerter Darstellung der Weinpresse von 1872 (Zeichnung Heinz Strehler, 1990; Originalmaßstab 1 : 25, verkleinert ca. 1 : 52).

41. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, hátsó épület, keresztmetszet az 1872-ből származó szőlőprés nagyobb léptékű ábrázolásával (Strehler, Heinz rajza, M=1:25 léptékű rajz megközelítőleg 1:52 kicsinyítésben).

Das obere Gespärre ist lediglich dazu da, die Lattung mit der Dachdeckung zu tragen. Die Sparrenfüße des unteren Gespärres sitzen mit einem Zapfen (ohne Holznagel!) im Dachbalken, die äußeren Sparren sind hier mit einem Eisennagel befestigt.

Die verdoppelten Sparren, Kehlbalken und Pfetten bilden zusammen einen Binder, dazwischen liegen drei bis vier Gebinde. Der Dachbalken, die Verbindung zwischen den beiden Mauerlatten, geht nur im Bereich der Binder durch, bei den Gebinden enden die Dachbalken in einem traufparallelen Wechselbalken.

Der andere Dachtyp, ein solcher befindet sich auch über dem letzten, östlichsten Stadel, zeigt ebenfalls verdoppelte Sparren; der Kehlbalken ist jedoch hier eingezapft und wird von einem Kopfband, das mit Stirnversätzen (ohne Holznagel!) in den Kehlbalken bzw. die Sparrenunterseite eingelassen ist, getragen. Die Pfetten liegen auch hier in der Ebene zwischen den beiden Sparren, sie sind mit Holznägeln befestigt. Die Hölzer sind zumeist grob gebeilt, zum Teil auch gesägt bis waldkantig, an den Verbindungsstellen sind vereinzelt Blei(stift)markierungen zu sehen. Die Bundzeichen sind gestemmt. An einigen Hölzern finden sich auch Rötelschnurschläge.

Ähnliche Dachkonstruktionen sind auch in Bayern bekannt und können hier weitgehend dem 19./frühen 20. Jahrhundert zugeordnet werden.

Zusammenfassend ist festzustellen, daß die formalen und konstruktiven Details am Zollner-Hof mit der 1729 datierten Stubendecke in die erste Hälfte des 18. Jahrhunderts weisen. Auch die Keller lassen sich mit ihren Wölbungen in diese Zeit einordnen. Ältere Bauteile konnten zum Zeitpunkt der Untersuchung (im Mai 1990) nicht beobachtet werden. Größere

rufához képest; erre az északi és déli oldalon egy-egy -legtöbbször gömbfából készült- szelemen támaszkodik. A gerinc vonalában az alsó szarufákat ugyancsak horgolták, ezzel úgynevezett „szarufa-ollót“ képeztek, mely a taréjszeleмент hordja. A felső szarufát minden bizonnyal a lécezés és a tetőhéjazat alátámasztására szolgál. A szarufapár alsó elemét a födémgerendába vasszőgek alkalmazása nélkül csapolták be, a felső szarufákat ezzel szemben szegezéssel erősítették. A megkettőzött szarufapár, a torokgerenda és a szelemenek együttesen alkotják a főállást, ezek közé váltakozó számban, három vagy négy mellékállást építettek be. A födémgerendák mindig állásközben futnak, az összekötést a két szerkezeti rendszer között mindkét hosszoldalon a falgerendák biztosítják; a födémgerendákat a födém síkjában ereszszel párhuzamos szegélygerendákkal zárták le.

A leghátsó, keleti pajtát ugyancsak kettős-szarufás fedélszékkel fedték le: ez a másik tetőváltozat jellegzetes példája. A torokgerendákat a szarufába csapolással erősítették be, a gerendákat könyökfák gyámolítják, ezeket a torokgerendákba illetve a szarufák alsó felületébe vasszőgek alkalmazása nélkül csapolták be. A szelemenek itt is a két szarufa közötti síkban fekszenek, utóbbiakat azonban vasszőgekkel biztosították. Az ácszerkezetek felületét durván bárdolták, a faanyag egy részét fűrészelték, szélezték; az összeeresztéseknél nem egy helyen ólomszeggel vagy ceruzával rajzolt határjelzéseket találtunk, sok helyen a faszervezetekbe ácsjeleket véstek. Az ácszerkezetek egy részén a zsinórcsapás piros nyomai is fellelhetők.

A most leírt fedélszék típusa nem ismeretlen Bajorországban sem, itt is leginkább a 19. században és a 20. század legeljén alkalmaztak hasonló szerkezeteket.

Összefoglalva ismereteinket a Zollner-ház formai és szerkezeti megoldásairól, igazolva látjuk feltevésünket, miszerint az épületegyüttes – a szoba mennyezetébe vésett évszámának megfelelően – valóban a 18-ik század első felében, pontosabban 1724-ben épült. A ház boltozott pincéi ugyancsak ebből a korból származnak; korábbi részleteket vizsgálódásaink idején -

Abb. 44. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, Südseite, Detail mit Gaube über dem westlichen Wohntrakt, steinernes Gewände, Giebelfeld verputzt. ▷
44. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, a déli oldal a nyugati lakóegységgel, felette tetőnyílás kökerettel, vakolt orommezővel (részlet).

Abb. 42. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, rückwärtiger (östlicher) Bereich des Anwesens, rechts die Nordwand der westlichen Scheune.

42. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, az építmény hátsó (keleti) része, jobb oldalán a nyugati pajta északi falával.

Abb. 43. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, westliche Scheune von Nordwesten, gemischtes Kalksteinquader- und Bruchsteinmauerwerk (ursprünglich verputzt).

43. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, a nyugati pajta északnyugatról, szabályos mészkő idomokból és terméskőből vegyesen falazva (eredetileg vakolt).

Abb. 45. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, ruinöse östliche Scheune von Südwesten, gemischtes Kalksteinquader- und Bruchsteinmauerwerk unter Verwendung von Ziegeln für Traufen, Ortgang und Torbogenlaibung.

45. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, romos keleti pajta délnyugatról, falát szabályos mészkőidomokból vegyesen rakták, az ereszt, oromszegélyezés és a kapu nyílászáródása téglák felhasználásával készült.

Bautätigkeiten fanden um die Jahrhundertwende ihren Abschluß, und kleinere bauliche Veränderungen datieren bis zum Zeitpunkt der Aufgabe des Hofes im Jahre 1976.

Nachsatz

Der seit langem leerstehende und in seiner Bausubstanz zunehmend gefährdete „Zollner-Hof“ wurde vor einigen Jahren von der Gemeinde erworben. Beabsichtigt ist eine exemplarische Restaurierung der Hofanlage, die einer Nutzung als Kulturzentrum und Gemeindehaus zugeführt werden soll. Eine sensible, „denkmalgerechte“ Instandsetzung und Revitalisierung des „Zollner-Hofes“ hätte auch für viele private Eigentümer ähnlicher Hofanlagen in Fertőrákos Signalwirkung. Sie würde sicherlich mehr als alle gutgemeinten Ratschläge weitere Abbrüche verhindern helfen. Leider ist es fraglich, ob die Gemeinde angesichts der schwierigen wirtschaftlichen Lage kurzfristig mit der Instandsetzung des „Zollner-Hofes“ beginnen kann. Damit die Hilfe für das Baudenkmal nicht zu spät kommt, müßten bald Sponsoren für die Restaurierung gefunden werden.

Abb. 47. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, Blick von der östlichen Scheune nach Osten, zum Neusiedler See.

47. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, kép a keleti pajtától kelet felé, a Fertő tó irányában tekintve.

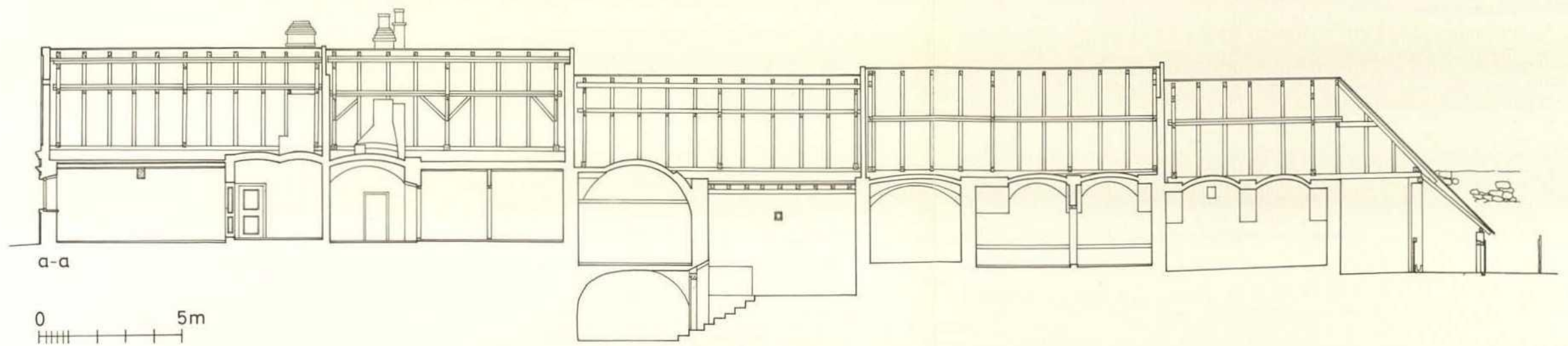
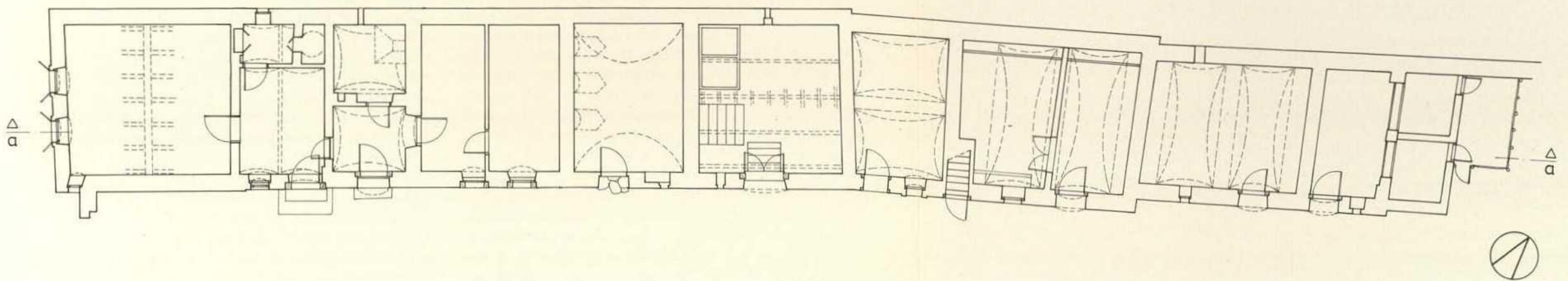
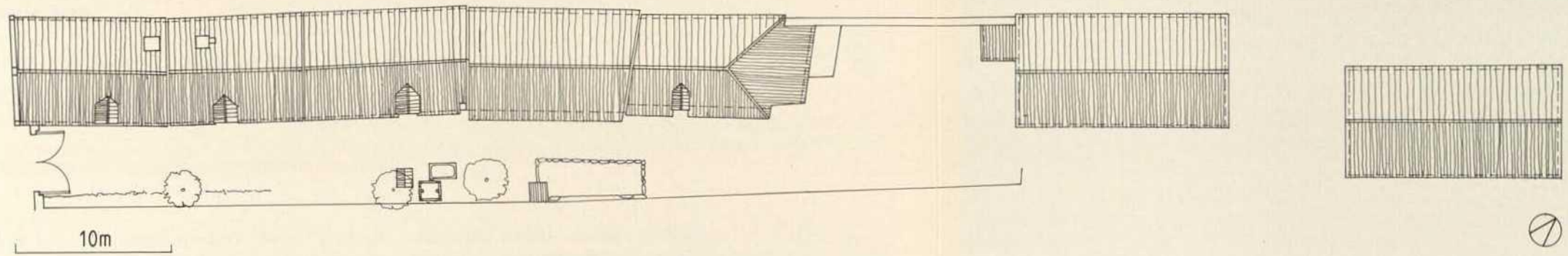
1990 májusában- nem találtunk az épületen. A jelentősebb építési munkák a századforduló idején lezárultak, kisebb változtatások azonban egészen a gazdálkodás felhagyásáig, 1976-ig felfedezhetők az épületen.

Utószó

A Zollner-ház hosszú évek óta üres, állaga gyorsan romlik; a végveszélybe került épületet jó tíz éve a község vette meg. A fertőrákosiak elképzelése szerint a porta, példás restaurálását követően, kultúrházként vagy községközpont céljára szolgálhatna. A helyreállításnak nem kicsi a szakmai tétje sem, hiszen ha pontos és körültekintő módon, a műemléki előírások betartásával újulhat meg a becses épület, a felújítás példaként szolgálhat a hasonló korú és felépítésű, magántulajdonban lévő porták tulajdonosai számára is. A sikeres és mutatós helyreállítás ugyanis minden jó és hasznos tanácsnál hathatósabban bizonyítaná a község polgárai előtt, hogy régi házaikat érdemes felújítani és semmi esetre sem szabad bontásukra gondolni. Sajnos a mai gazdasági helyzetet ismerve, nagyon kétséges, hogy a község önkormányzata belátható időn belül nekifoghat-e a Zollner-ház helyreállításának. Rövid időn belül támogatókat kell keresni, akik hozzájárulnának a helyreállítás költségeinek előteremtéséhez. Az idő sürget; ha nem történik hamarosan valami, előbb-utóbb a becses emlék megmentésére minden segítség későn érkezik.

Abb. 46. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, rückwärtige (nördliche) Traufseite im Bereich der Stallungen, Detail des Mauerwerks mit durch das Flacheisen bearbeiteten Steinoberflächen.

46. kép. Fő utca 152., „Zollner-ház“, hátsó (északi) csurgó felőli oldal az istállók táján részletkép a falazatról, a kőfelületeket széles vésővel dolgozták meg.

Taf. I. Hauptstraße 152, „Zollnerhof“, Aufsicht (gesamte Hofanlage mit Scheunen), Grundriß und Längsschnitt nach Norden (nach Gábor Suppan).

I. tábla. Fő utca 152., „Zollner-ház“, homlokzat (teljes homlokzat képe a pajtákkal), alaprajz és hosszmetset észak felé nézve (Suppan Gábor).